

TSEPKALO O. V. Text processing of technical specialties students in scientific and research situations while teaching English.

The article analyzes text processing of senior students of technical universities in situations of their scientific and research work in the course of teaching English. It is noted that student research skills formation and development require the introduction of communicative strategies for text processing. Strategy for scientific text comprehension is considered. Communicatively significant scientific and research skills, analysis of strategies for scientific text comprehension in situations of scientific and research activities are highlighted.

Keywords: student's scientific and research work, text comprehension strategies, text processing, analytical and synthetic skills

УДК 037.17

**Чернишова Є. Р., Сіданіч І. Л.
ДВНЗ “Університет менеджменту освіти” НАПН України**

ПРОБЛЕМИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті актуалізуються проблеми духовно-морального виховання високодуховної молоді з чіткими ціннісними орієнтаціями. Процес духовно-морального виховання студентів вищого навчального закладу на сучасному етапі розвитку суспільства має включати освітньо-виховні ресурси культурно-духовних надбань та кращі досягнення духовної культури; соціокультурний потенціал навчального середовища вищого навчального закладу, духовно-моральний саморозвиток особистості студента.

Ключові слова: духовність, духовно-моральне виховання, студентство, формування духовності, навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі.

Сучасний соціально-економічний, науково-технічний і культурний розвиток суспільства поставив перед вищою школою завдання сформуванню не лише справжнього професіонала, який має ґрунтовні фахові знання, а й високодуховну особистість. На сьогодні, внаслідок недостатньої розробленості аспектів змісту та ціннісних домінант вищої професійної освіти вищих навчальних закладів (ВНЗ), здебільшого діє консервативний “розподільник” фахових знань, за якими втрачає духовна складова особистості майбутнього дипломованого фахівця.

Проблема духовно-морального виховання підростаючого покоління є однією з найбільш актуальних досліджень у сучасній науці, особливо в умовах кардинальних змін, які відбуваються в нашій країні. У новітніх умовах удосконалення системи вищої освіти важливими є питання відродження духовної місії вищої школи, переходу до духовно-моральної системи виховання в цілому. Потреба у такому оновленні пов'язана з тим, що нинішня система освіти не забезпечує на належному рівні вирішення пріоритетного завдання – духовно-морального виховання майбутніх спеціалістів, що поєднують високий професіоналізм і духовне багатство.

Міністр освіти і науки України Д. Табачник зазначив, що міністерство приділяє велику увагу поверненню в усі ланки системи освіти ґрунтового

вивчення питань моралі: “При цьому маємо орієнтуватися на традиційні для нашого народу духовні цінності, які протягом віків формували історичне обличчя України. Спираючись на досвід розвинених країн світу, ми бачимо, як мирно співіснують принципи світської держави і освіти разом із глибокою повагою до традиційної духовності. В Україні настав час реалізувати великий виховний і освітній потенціал, який містить духовний досвід минулих поколінь” [1].

У Концепції духовного розвитку України наголошується на важливості і першорядності духовної основи суспільного життя, що саме духовний вимір стане основним і пріоритетним у виборі моделі розвитку українського суспільства: “У питаннях освіти і виховання, так само як і в царині політики та економіки, мають бути вироблені чіткі духовні принципи. Кожен має на своєму місці: на архієрейській чи університетській кафедрі, у вузі чи школі, в храмі чи у Парламенті – відповідно до наших переконань, згідно зі Словом Божим і настановами нашого сумління, діяти”.

Така ситуація дає змогу окреслити низку суперечностей: між об’єктивною потребою суспільства в активних творчих особистостях із розвинутою системою духовних орієнтирів, здатних до духовно-практичної діяльності і трансляції духовних цінностей та ідеалів, і нерозробленістю конкретних шляхів формування духовності майбутнього фахівця в період професійної підготовки; між більш чи менш виразним аксіологічним потенціалом кожної з фахових дисциплін у формуванні духовності студентів і надмірним “переважанням” в освітньому процесі знаннєвого компонента змісту вищої освіти; між загостренням потреби освітньої практики в науково-методичному забезпеченні формування духовної культури студента та відсутністю ґрунтовних розробок із цієї проблематики [5].

Про особистість як носія духовності можна судити за такими ознаками поведінки та діяльності: віра у вищу ідею, у велич душі людської, всього, що створила людина впродовж життя; віра у Бога-творця, у безсмертя душі людської, що поєднується з моральністю людини й спонукає її до постійного самовдосконалення, звільнення від скверни, негідних вчинків; яскраво виражена, пристрасна потреба у справедливості; здатність щиро визнавати свої помилки, переживати почуття провини за скоєні негідні вчинки, що приводить до готовності покаяння; виражене почуття самоповаги та поваги до іншої людини, її людської гідності; стійка потреба й здатність слухати й чути іншого, що виявляється у щирій зацікавленості питаннями, які хвилюють іншого; готовність безкорисливо допомагати іншим, схильність до милосердя і добродійності та їх реальні виявлення; повага до суспільних норм, суворе їх дотримання, законослухняність, готовність до вияву вдячності, прощення та покаяння [2].

Нині ДВНЗ “Університет менеджменту освіти” НАПН України є духовним центром для студентської молоді та посідає провідне місце у процесі підготовки і проведення науково-практичних конференцій, методологічних і науково-методичних семінарів з актуальних проблем духовно-морального виховання.

Студентський вік є періодом найінтенсивнішого формування особистості, розвитку професійного мислення й самоствердження, надзвичайно актуальним є питання введення духовно-морального виховання в систему навчально-виховної роботи ВНЗ. Для цього ми із студентами Інституту менеджменту та психології провели анкетування з метою визначити рівень вихованості студентської молоді, з'ясувати особисте ставлення до процесу духовно-морального виховання [6].

У дослідженні взяли участь 92 студенти віком від 19 до 41 років, серед них – 65 жінок та 27 чоловіків. Перше запитання було спрямоване на те, щоб визначити, чи вважають студенти себе вихованими. 86 осіб (93,5%) дали позитивну відповідь і лише 6 – відповіли “Ні”.

На жаль, серед наших студентів ми зустріли тих, хто не вважає себе вихованими, але, на щастя, є ті, котрі не бояться про це сказати. Що змусило молодих людей так відповісти? На нашу думку, вони не є тими, кого не виховували зовсім. Скоріш за все, вони, знаючи певні моральні норми у сучасному суспільстві та порівнюючи їх зі своїм життям, побачили, що не відповідають цим нормам. Але, можливо, вони мають досить низьку самооцінку. Лише шестеро з 92 відповіли, що вони не вважають себе вихованими людьми.

Наступне наше запитання було спрямоване на те, щоб з'ясувати, чому студенти себе такими вважають. Ті, хто назвали себе вихованими, відповідали не дуже змістовно, але дещо оригінально:

- Тому, що я гарна;
- Тому, що я вчусь в університеті;
- Тому, що я поступаюся місцем в транспорті;
- Тому, що в мене гарні батьки;
- Тому, що я контролюю себе;
- Тому, що я не лаюся матом тощо.

І хоча відповіді студентів й заслуговують уваги, але ж здебільшого вони свідчать про відчуття гумору, а не про змістовне, аргументоване підтвердження своєї позиції. Ті, хто не вважають себе вихованими людьми або мають шкідливі звички, за їх особистим визначенням, звинувачують інших у тому, що вони такі є.

Як з'ясувалось, це дуже просте запитання багато кого зі студентської молоді поставило в глухий кут, хоча час на відповіді ми не лімітували, а самі відповіді були анонімними. Можливо, молоді хлопці й дівчата просто не схотіли серйозно поміркувати, а можливо, вони не бажали відповідати ані собі, ані нам. До того ж ми запропонували студентам визначити, хто повинен займатися вихованням: батьки, педагоги чи хтось іще.

Переважна більшість опитуваних, а саме: 55 осіб (59,7%) відповіли, що цим повинні займатися винятково батьки; 29 осіб (31,5) відповіли, що це є спільна робота батьків та педагогів. Один студент сказав, що треба самовиховуватися, ще один – що оточення повинно це робити (як він собі це уявляє?), а один студент відповів, що ніхто нікого не повинен виховувати (до речі, в анкеті він вважав себе невихованим). Лише 2 студенти сказали,

що вихованням повинні займатись винятково педагоги.

Чому студенти так вважають, ми спробували з'ясувати у наступному запитанні. Аргументи відповідей були такі:

– Батьки повинні нас виховувати, бо вони нас народили; бо ми їм не байдужі; бо ми їм найближчі люди; зрештою вони повинні це робити...

– Викладачі повинні це робити, бо це їхня робота, професія; тому що це їхній обов'язок; тому що так треба...

Склалася думка, що студентам знову дуже важко було пояснити свою позицію стосовно їхніх відповідей. Чому таке відбувається? Ми не навчили їх аналізувати свої думки? Чи вони звикли до того, що їм завжди лише пропонують робити вибір із декількох уже відомих позицій?

– Хто справив найбільший вплив на їхнє виховання? Таке було наше наступне запитання:

• 76 студентів (82,7%) відповіли, що саме батьки були тими "ближніми", хто найбільше за всіх вплинув на їхнє життя та виховання. 9 студентів (9,7%) відповіли, що на них вплинули рідні та близькі. Друзі сприяли у вихованні 3 студентів. Були й такі, хто не зміг зовсім визначитися з відповіддю (2 студенти). Лише двоє відповіли, що на їх виховання вплинули вихователі за професією, а саме – вчителі;

• 52 студенти (55,5%) відповіли, що виховні години в школі з ними проводилися кожного тижня (деякі навіть називали конкретний день та час), 13 – відповіли, що виховні години з ними проводили навіть частіше, ніж раз на тиждень (можливо, там вони навчилися правильно відповідати на запитання, які стосуються особистого виховання). 10 – сказали, що виховні години проводилися з ними 1 раз у місяць (це вже близько до правди). А 17 (18,4%) відповіли, що й ще рідше. Загалом, серед опитуваних знайшовся таки один, хто сказав, що виховних годин в школі зовсім не було.

Отже, проаналізувавши результати дослідження, ми з'ясували, що 93,5% опитуваних студентів вважають себе вихованими. Більшість з них (59,7%) відповіли, що вихованням повинні займатися батьки, бо саме вони вплинули на них найбільш помітно, хоча вчителі в школах досить часто проводили з ними виховні години.

Освітня система духовно-морального виховання студентів вищого навчального закладу є механізмом взаємодії компонентів цілісного педагогічного процесу, який передбачає реалізацію стратегій, тактики і методики формування духовно-моральних цінностей майбутніх спеціалістів. Система духовно-морального виховання студентів повинна бути відкритою. Вона тісно пов'язана не лише з діяльністю внутрішніх структурних підрозділів університету і напрямів навчально-виховного процесу інститутів, а й постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем, що водночас суттєво впливає на становлення й зміцнення нинішньої системи виховної роботи.

Надзвичайно складне суспільне завдання щодо формування не лише справжнього фахівця, а й високодуховної особистості вища школа здатна вирішити тільки за умови актуалізації ціннісних домінант вищої професійної

освіти, подолання штучної знанневої обмеженості фахової підготовки, розкриття аксіологічного потенціалу кожної з навчальних дисциплін та повноцінного використання виховних можливостей предметів культурологічного циклу [3].

Організація контактів із навколишнім середовищем – завдання дуже важливе й водночас надзвичайно важке, яке можна вирішити шляхом налагодження співпраці з громадськими організаціями й установами духовної культури міста, країни, різними навчальними закладами тощо. Технологія духовно-морального виховання студентів – це спеціально організований, цілеспрямований, інноваційний процес організації і стимулювання духовно-пізнавальної діяльності студентів, спрямований на вироблення системних знань про духовно-моральні цінності, що формують діалектичне та гнучке світорозуміння ціннісних орієнтацій; емоційної культури, вольової саморегуляції поведінки, здатності до самопізнання та самоосвіти; умінь та навичок високодуховної діяльності та духовно-моральної практики [8].

Оскільки головною сферою соціальної активності студентської молоді є навчання, саме у ставленні до нього, в оцінюванні значення набутих знань, культурі читання спеціальної літератури, прагненні професійного зростання найбільш виразним є рівень розвитку духовності, якого досягнув конкретний студент. Допомогти йому у “сходженні” до вершин духовності педагог зможе, поклавши в основу викладання свого предмета сукупність принципів: аксіологічного (розуміння людини як найвищої цінності, орієнтація на духовність як одну з визначальних характеристик цінності вищої освіти); особистісно орієнтованого (врахування закономірностей природного та соціокультурного розвитку особистості, організація навчального процесу в контексті християнської етики); діяльнісного (задоволення інтересів та потреб студента у різних видах духовно-практичної діяльності, стимулювання молоді до самостійного духовного пошуку).

Організаційно-педагогічні особливості духовно-морального виховання студентів вищого навчального закладу полягають у тому, що із переходом вищої школи на університетську систему освіти слід гармонійно збалансувати обсяги викладання гуманітарних, природознавчих і фахових дисциплін; історичний досвід української університетської освіти доводить, що гуманізм був основою навчання у ВНЗ протягом багатьох століть і, відповідно, сучасна вузька фахова спеціалізація не сприяє підвищенню духовності особистості; формування духовної компетенції майбутніх фахівців у інтелектуальній, емоційно-ціннісній, діяльній сферах особистісного розвитку та духовно-моральних ціннісних орієнтацій можливе за умов упровадження у навчально-виховний процес вищої школи навчальних дисциплін духовно-морального спрямування; внесення необхідних змін на методологічному рівні дасть змогу подолати наявний дещо зневажливий погляд педагогів-предметників на сутність процесу формування духовності студентства, його місце у структурі професійної

підготовки майбутнього фахівця; удосконалення процесу цілеспрямованого духовного розвитку студентів, скерованого на успішне вирішення складного комплексу питань професійно-педагогічного змісту, який пов'язаний з діяльністю професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу – освіченість викладачів, їх педагогічна майстерність та рівень володіння системою освітніх технологій, є одним із головних чинників підвищення ефективності формування духовності студентів [1; 6].

Для досягнення мети духовно-морального виховання особистості студента кожен вищий навчальний заклад нашої країни має стати навчально-науковим, культурно-освітнім і виховним центром роботи зі студентською молоддю. Досягнення духовного розвитку студентів ВНЗ потребує від професорсько-викладацького складу врахування впливу названих чинників у процесі пошуку найефективніших форм і методів роботи, спрямованих на духовне зростання особистості, органічне поєднання навчання, виховання, науково-дослідної та методичної роботи. Переконані, що належна увага до духовно-морального виховання, створення у стінах вищого навчального закладу відповідного культурного середовища, здатного забезпечити передбачуваний виховний вплив, інтеграція внутрішніх та зовнішніх умов розвитку духовності студентства і концентрація виховних зусиль усього педагогічного колективу цілком спроможні суттєво підвищити ефективність формування цієї інтегративної професійно значущої якості майбутнього фахівця, стимулювати його до свідомої та стійкої орієнтації на духовні цінності в особистісному самовдосконаленні та міжособистісній взаємодії.

Із цією метою в Інституті менеджменту та психології ДВНЗ “Університет менеджменту освіти” НАПН України було проведено дослідження психологічної готовності майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів до здійснення управлінської діяльності. У дослідженні брали участь 120 осіб майбутніх керівників ЗНЗ (із них: I група – 80 осіб, II група – 40 осіб). Дослідження відбувалося у два етапи.

Перший етап полягав у визначенні соціально-демографічних чинників майбутніх керівників ЗНЗ (стать досліджуваних, регіон проживання, вік досліджуваних).

Другий етап полягав у:

а) визначенні рівнів здатності до керівництва за методикою “Чи здатні Ви стати керівником?”;

б) визначенні уявлень керівників про необхідність формування якостей духовно-морального спрямування у суб'єктів навчального процесу (“Анкета виявлення духовно-моральних якостей керівника ЗНЗ”).

На першому етапі визначено чинники, які впливають на готовність майбутніх керівників ЗНЗ до управлінської діяльності, а саме: соціально-демографічні чинники:

- *стать* – майбутні керівники ЗНЗ – чоловік, жінка;
- *вік* – до 25 років, 25-33 роки, 33-42 роки, 42-50 років, 50 років і більше;
- *регіон проживання* – Центр, Захід, Схід, Південь, Північ.

На другому етапі для вивчення здатності до управління майбутніх керівників ЗНЗ використовувалася методика “Чи здатні ви стати керівником?”

Як відомо, керівництво – це персоніфікована форма соціального контролю та інтеграції всіх механізмів і способів соціально-психологічного впливу з метою досягнення максимального ефекту в колективній діяльності. Особливо це стосується проблем управління, яке відбувається в період соціально-економічних трансформацій, у який керівник має виявити свої організаторські, комунікативні, лідерські якості. Тому важливим у процесі дослідження було виявлення за цією методикою деяких “потенційних” показників орієнтації керівника на гуманізацію управління організацією (орієнтація управлінської діяльності керівника на спільну діяльність із підлеглими, спрямованість не лише на виконання професійних завдань, а й на врахування потреб, інтересів працівників та колективу в цілому в період змін тощо). Методика містить 13 запитань та по два, три варіанти, а подекуди – чотири варіанти відповідей: а, б, в, г. Студентам пропонувалося обрати ту відповідь, із якою він погоджується. Нами в процесі дослідження було виокремлено такі рівні здатності майбутніх менеджерів до управління (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні сформованості здатності до управлінської діяльності керівників ЗНЗ

<i>Назва рівня</i>	<i>Психологічна характеристика</i>
<i>Високий</i>	Ті майбутні керівники ЗНЗ, які володіють управлінськими знаннями. Вони орієнтуються на сучасний стиль управління, вимогливі до себе і своїх колег. Не терплять у своєму колективі ледарів, не прагнуть завоювати дешевий авторитет. Для сумлінних співробітників такий майбутній керівник ЗНЗ буде не лише керівником, а й хорошим товаришем, який за складних ситуацій зробить все можливе для надання їм допомоги і підтримки. Кількісні показники – 40 балів і більше.
<i>Середній</i>	Ті майбутні керівники ЗНЗ, які цілком не володіють управлінськими знаннями, тому за певних ситуацій можуть зустрітися з труднощами. Вони поводять себе суперечливо: намагаються бути для своїх підлеглих опікунами, але іноді можуть проявляти емоційну нестриманість, можуть пропонувати їм допомогу і різні поради, не зважаючи, чи є в них потреба. Кількісні показники – від 10 до 40 балів.
<i>Низький</i>	Ті майбутні керівники ЗНЗ, які мають слабкі управлінські знання. У них мало шансів досягти успіху на посаді керівника. Вони невпевнені у собі, не завжди спроможні вирішувати як власні проблеми, так і проблеми інших. Кількісні показники – менше 10 балів.

Зупинимось детальніше на аналізі отриманих результатів дослідження. На першому етапі було виявлено соціально-демографічні дані досліджуваних респондентів (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз результатів тестування майбутніх керівників ЗНЗ (%)

Група досліджуваних	Стать досліджуваних		Регіон проживання досліджуваних					Вік (роки)				
	Чоловік	Жінка	Центр	Захід	Схід	Південь	Північ	До 25	25-33	33-42	42-50	50 і більше
I	22,5	77,5	27,5	32,5	6,25	17,5	16,25	1,2	40	35	22,5	1,25
II	15	85	62,5	-	2,5	7,5	27,5	2,5	27,5	62,5	7,5	-
Разом	20	80	39,1	21,7	5	14,2	20	1,7	35,8	44,2	17,5	0,8

Як видно із табл. 2, гендерний склад досліджуваних майбутніх керівників ЗНЗ I групи показав перевагу жінок (77,5%), відповідно, чоловіки були представлені в меншості (22,5%). Такі ж результати були й у II групи досліджуваних майбутніх керівників ЗНЗ, це – переважна більшість жінки (85%), а решта – чоловіки (15%).

Результати гендерного аналізу від загальної кількості досліджуваних показали, що досліджуваних жінок – 80%, решта – чоловіки (20%), (див. рис. 1).

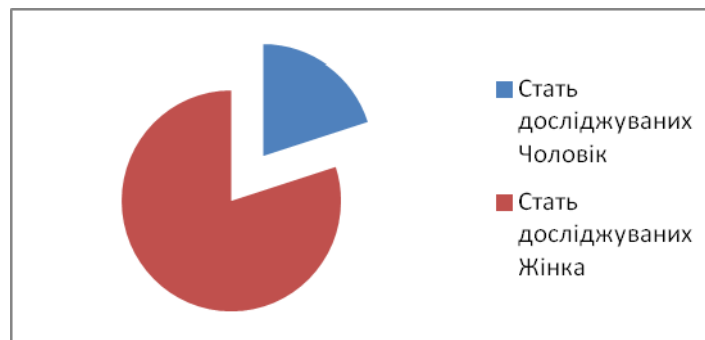

Рис. 1. Гендерна характеристика досліджуваних майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів

Це вказує на те, що серед майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів, які отримуватимуть професійну підготовку щодо управлінської діяльності в освітньому закладі, більше жіночої статі.

Щодо вивчення демографічних чинників, з'ясовано, що I група досліджуваних представлена такими регіонами: Захід (32,5%), Центр (27,5%), Південь (17,5%), Північ (16,25%), Схід (2,5%). Відповідно, в II групі серед досліджуваних було виявлено дещо інші результати, а саме: Центр (62,5%), Північ (27,5%), Південь (7,5%), Схід (2,5%).

Результати від загальної кількості досліджуваних майбутніх керівників залежно від регіонів розташувалися таким чином: Центр (39,1%), Захід (21,7%), Північ (20%), Південь (14,2%), Схід (5%). Це свідчить про те, що професійною підготовкою управлінських кадрів освіти охоплено всі регіони України, що сприятиме підвищенню їх управлінської діяльності (рис. 2).

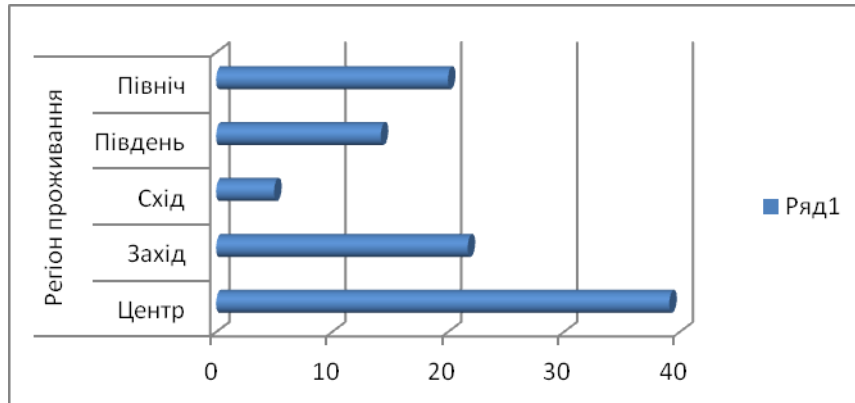

Рис. 2. Регіон проживання досліджуваних майбутніх керівників

Щодо репрезентації результатів досліджуваних майбутніх управлінців залежно від віку, то можна відзначити, що в I групі було виявлено таку пріоритетність вибірки: 25-33 роки (40%), 33-42 роки (35%), 42-55 роки (22,5%), до 25 років (1,25%), 50 років і більше (1,25%). Відповідно, у II групі кількість досліджуваних залежно від віку представлено так: 33-42 роки (62,5%), 25-33 роки (27,5%), 42-50 років (7,5%), до 25 років (2,5%).

Аналіз результатів від загальної кількості досліджуваних дав можливість виявити таку представленість управлінців – майбутніх керівників ЗНЗ у навчальному процесі: 33-42 роки (44,2%), 25-33 роки (35,8%), 42-50 років (17,5%), до 25 років (1,7%), 50 років і більше (0,8%). Це підтверджує думку багатьох вчених щодо класифікації професійного становлення фахівців, де основним є наявність професійних криз, коли фахівець може змінювати свої професійні вподобання, а саме: криза професійного росту (до 25 років), криза професійної кар'єри (25-33 роки), криза соціально-професійної самоактуалізації (33-42 роки), криза згасання професійної діяльності (42-50 років), криза майстерності (50 років і більше). Тобто перевага найбільшої кількості абітурієнтів (майбутніх керівників ЗНЗ) полягає саме у віці 33-42 роки (період криз соціально-професійної самоактуалізації вказує на незадоволення можливостями реалізувати себе в певній професійній діяльності): з'являється бажання змінити свої професійні вподобання з метою їх удосконалення.

На другому етапі також було проведено дослідження з виявлення здатності керівників до управління. Внаслідок проведеного тестування було виявлено рівні сформованості здатності керівників до управління (табл. 3).

Таблиця 3

Результати дослідження здатності до управління керівників ЗНЗ (%)

Група досліджуваних	Назва рівня здатності до керівництва		
	високий	середній	низький
I	71,25	28,75	-

Група досліджуваних	Назва рівня здатності до керівництва		
	високий	середній	низький
II	80	20	-
Разом	74,2	25,8	-

Як видно із табл. 3, всі досліджувані показали високі (74,2%) та середні (25,8%) результати. В I групі, показники розподілились таким чином: високий рівень – 71,25%, середній – 28,75%, в II групі, відповідно, 80,0%, 20,0%. Це свідчить про те, що більшість майбутніх керівників ЗНЗ мають високий рівень готовності до здійснення управлінської діяльності.

Крім того, ми звернули увагу на проблему, яка висвітлюється в сучасній науковій літературі. На думку вчених, сучасна парадигма управління ґрунтується на ідеї цивілізаційної місії держави в забезпеченні демократичного розвитку сучасного суспільства. Реалізація зазначеної парадигми зумовила потребу розвитку духовної сутності життя людини й суспільства на засадах етики як теоретичного, так і практичного способу облаштування суспільного життя.

За дослідженнями науковців (О. Бондарчук, О. Брюховецька, Л. Карамушка), управлінська діяльність керівників пов'язана з розвитком таких індивідуально-психологічних характеристик керівника, як інтелектуальні, організаторські, духовно-моральні, творчі, комунікативні, емоційні тощо. Виявлено, що від стану сформованості цих якостей залежатиме характер взаємостосунків керівника з суб'єктами навчально-виховного процесу, соціально-психологічного клімату у колективі та професійної взаємодії в цілому.

Дослідження І. Сіданіч у тій частині, яка виявляє особливості духовного складника управлінської діяльності майбутніх керівників ЗНЗ, виявили деякі особливості. Аналіз результатів анкети показав найактуальніші проблеми.

Майбутні керівники на запитання “Чи повинен керівник ЗНЗ бути високодуховною особистістю?” відповіли здебільшого ствердно (86,7%), проте 13,3% обрали відповідь “Ні”. Тобто це ті керівники, які в своїй управлінській діяльності керуватимуться стратегіями поведінки, які матимуть спрямування: “Перемога попри все”. Така стратегія поведінки призводить до нівелювання принципів управлінської діяльності та створення ситуацій, що понижуватимуть роль керівника в освітній організації.

На запитання “Чи потрібно викладати предмети духовно-морального спрямування в закладах освіти?” майбутні керівники закладів освіти переважно обрали відповідь “Так” (77,5%), проте інші учасники дослідження (22,5%) надали перевагу відповіді “Ні”. Це також змушує стверджувати необхідність формування в умовах навчального процесу у майбутніх керівників ЗНЗ мотивації до розвитку духовно-морального складника управлінської діяльності.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (спроба прогностичного аналізу) / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11-17.
2. Боришевський М. Й. Дорога до себе: від основ суб'єктності до вершин духовності : монографія / М. Й. Боришевський. – К. : Академвидав, 2010. – 416 с.
3. Євтух М. Б. Проблеми виховання молоді в світлі християнського вчення / М. Б. Євтух // Вісник православної педагогіки. – 2008. – № 1. – С. 10-12.
4. Євтух М. Б. Правові основи української педагогіки: етика та соціальні норми: навч. посіб. / М. Б. Євтух, С. К. Стефанюк ; за заг. ред. С. Стефанюка. – Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2011. – Кн. 3. – 316 с.
5. Козловська О. В. Діагностика професійної компетентності педагогічних працівників : зб. тестів для керівн. закл. освіти / О. В. Козловська ; уклад. А. Й. Романюк, В. І. Урумський. – Т., 1999. – С. 14-17.
6. Морально-правові основи національної педагогіки / за ред. С. Стефанюка. – Х., 2009. – С. 137-334.
7. Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі : монографія / В. Луговой, М. Левшин, О. Бондаренко [та ін.]; за заг. ред. В. П. Андрущенка, В. І. Лугового. – К. : Пед. думка, 2011. – 260 с.
8. Чернишова Є. Р. Підготовка керівників до управління виховним простором у загальноосвітньому навчальному закладі : метод. рек. / Є. Р. Чернишова. – К., 2010. – 40 с.
9. Юзвак Ж. М. Духовність як психологічний феномен: структура та чинники розвитку / Ж. М. Юзвак // Філософська думка. – 1999. – № 5. – С. 139-150.

ЧЕРНЫШОВА Е. Р., СИДАНИЧ И. Л. Актуальные проблемы духовно-нравственного воспитания студенческой молодежи.

В статье актуализируются проблемы духовно-нравственного воспитания духовно богатой молодежи с четкими ценностными ориентациями. Процесс духовно-нравственного воспитания студентов высшего учебного заведения на современном этапе развития общества должен содержать образовательно-воспитательные ресурсы культурно-духовных приобретений и лучших достижений духовной культуры, социокультурный потенциал учебной среды высшего учебного заведения, духовно-нравственное саморазвитие личности студента.

Ключевые слова: *духовность, духовно-нравственное воспитание, студенчество, формирование духовности, учебно-воспитательный процесс в высшем учебном заведении.*

CHERNYSHOVA E. R., SIDANICH I. L. Actual problems of spiritual and moral education of students.

The article provided directly issues related to spiritual and moral education of young people powerfully with clear value orientation. Contents of the process of spiritual and moral education of students of higher education at the present stage of social development must include education and educational resources of cultural and spiritual heritage and the best achievements of culture, social and cultural potential of the learning environment of higher education, spiritual and moral self-perfection of student's personality.

Keywords: *spirituality, spiritual and moral education, students, the formation of spirituality, educational process in higher education.*